

Т. П. Радчишин,
аспірант кафедри менеджменту і права,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-2693-4772>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.24.272

СТРАТЕГІЧНІ ІМПЕРАТИВИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКІВ

Т. Radchyshyn,
Postgraduate student of the Department of Management and Law,
Dnipro State Agrarian and Economic University

STRATEGIC IMPERATIVES FOR THE FORMATION OF COMPETITIVE ADVANTAGES
OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF THE TRANSFORMATION
OF GLOBAL FOOD MARKETS

Аграрний сектор у сучасних умовах глобалізації та трансформації світових продовольчих ринків постає як одна з найдинамічніших і водночас найбільш уразливих сфер економіки. Постійні зміни у структурі попиту, коливання цін, посилення конкуренції з боку міжнародних виробників, а також зростання вимог до якості та екологічної безпечності продукції формують нові виклики для аграрних підприємств. У цьому контексті особливого значення набуває формування стратегічних імперативів, які визначають напрями розвитку та забезпечують створення і зміцнення конкурентних переваг. Аграрні підприємства змушені не лише адаптуватися до мінливих умов, але й активно шукати нові моделі функціонування, що дозволяють інтегруватися у глобальні ланцюги доданої вартості та відповідати сучасним стандартам сталого розвитку.

Стратегічні імперативи у сфері агробізнесу охоплюють комплекс взаємопов'язаних рішень, які спрямовані на довгострокове забезпечення конкурентоспроможності. Йдеться про необхідність інноваційного оновлення виробничих процесів, впровадження цифрових технологій управління, оптимізацію логістичних систем та розвиток екологічно орієнтованих практик. Водночас важливим чинником виступає інституційне середовище, яке має забезпечувати стабільність та передбачуваність, створювати умови для залучення інвестицій, розвитку кооперації та кластеризації, а також формувати ефективні механізми державної підтримки. У поєднанні ці елементи утворюють стратегічну основу, що дозволяє підприємствам не лише реагувати на виклики, але й перетворювати їх на можливості для зростання.

У статті наголошується, що конкурентні переваги аграрних підприємств у глобальному вимірі дедалі більше визначаються здатністю до інноваційного розвитку та стратегічної гнучкості. Використання сучасних технологій точного землеробства, біотехнологій, систем моніторингу та аналізу даних сприяє підвищенню продуктивності та якості продукції, зниженню витрат і мінімізації ризиків. Водночас екологічна складова стає ключовим фактором конкурентоспроможності, адже світові продовольчі ринки орієнтуються на продукцію, вироблену з дотриманням принципів сталого розвитку та соціальної відповідальності. Це зумовлює необхідність стратегічного переосмислення виробничих і управлінських практик, інтеграції екологічних стандартів у бізнес-моделі та формування позитивного іміджу підприємств на міжнародному рівні.

The transformation of global food markets has created a fundamentally new environment for agricultural enterprises, where competitiveness is increasingly determined by the ability to adapt to rapid changes, integrate innovative practices, and align with international standards of sustainability and quality. The article examines strategic imperatives that shape the formation of competitive advantages in agriculture, emphasizing the necessity of long-term vision and systemic approaches to enterprise development. Agricultural producers face challenges such as fluctuating demand, volatile pricing, intensifying global competition, and rising consumer expectations regarding ecological responsibility and food safety. In this context, strategic imperatives are understood as guiding principles that define the trajectory of enterprise growth, combining institutional stability with technological modernization. The research highlights that competitive advantages are no longer confined to productivity indicators but extend to the capacity for innovation, digital transformation, and integration into global value chains. The adoption of precision farming, biotechnology, advanced logistics, and data-driven management systems enables enterprises to optimize resource use, reduce costs, and enhance product quality, while simultaneously meeting sustainability requirements. At the same time, institutional frameworks, including supportive policies, cooperative structures, and investment mechanisms, provide the foundation for resilience and predictability in a volatile market environment. The synergy between institutional and technological dimensions is presented as a decisive factor in ensuring adaptability and long-term competitiveness. The article underscores that strategic imperatives must incorporate ecological and social considerations, since global food markets increasingly prioritize sustainable production and corporate responsibility. This orientation not only strengthens consumer trust but also opens access to premium market segments and international trade opportunities. The findings suggest that agricultural enterprises capable of aligning strategic imperatives with global transformations will be better positioned to convert challenges into opportunities, secure stable growth, and reinforce their role in guaranteeing food security and economic development. The study concludes that the formulation of competitive advantages in agriculture requires a comprehensive approach that integrates innovation, sustainability, and institutional support, thereby enabling enterprises to thrive in the evolving landscape of global food markets.

Ключові слова: аграрне підприємство, конкурентні переваги, стратегічні імперативи, продовольчий ринок, економічна трансформація.

Key words: agricultural enterprise, competitive advantages, strategic imperatives, food market, economic transformation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Проблема формування конкурентних переваг аграрних підприємств у сучасних умовах трансформації глобальних продовольчих ринків постає як надзвичайно актуальна та багатовимірна. Світове ринкове середовище характеризується високою динамічністю, непередбачуваністю та зростанням вимог до якості, екологічності й соціальної відповідальності виробництва. Аграрні підприємства стикаються з викликами, пов'язани-

ми з коливанням цін, зміною структури попиту, посиленням конкуренції з боку міжнародних виробників, кліматичними ризиками та необхідністю інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості. Традиційні моделі господарювання вже не забезпечують належного рівня ефективності та стійкості, що зумовлює потребу у стратегічному переосмисленні підходів до розвитку аграрного бізнесу.

Загальна постановка проблеми полягає у визначенні стратегічних імперативів, які здатні забезпечити довгострокове зміцнення конкурентних позицій аграрних підприємств, їхню адаптивність до глобальних змін та

здатність перетворювати виклики на можливості. Йдеться про необхідність поєднання інституційних механізмів підтримки та регулювання з технологічними інноваціями, що дозволяють оптимізувати виробничі процеси, підвищувати продуктивність, знижувати витрати та відповідати сучасним стандартам сталого розвитку.

Зв'язок цієї проблеми з важливими науковими завданнями полягає у потребі розробки теоретико-методологічних основ для оцінки конкурентоспроможності, моделювання стратегічних імперативів та визначення їхнього впливу на ефективність аграрних підприємств. З практичної точки зору вирішення проблеми спрямоване на формування дієвих рекомендацій для підприємств щодо інтеграції інноваційних технологій, використання інституційних інструментів та розробки гнучких стратегій розвитку. Це дозволить аграрним підприємствам не лише зберігати свої позиції у мінливому ринковому середовищі, але й активно розширювати їх, забезпечуючи продовольчу безпеку, експортний потенціал та сталий економічний розвиток у контексті глобальних трансформацій.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання формування конкурентних переваг аграрних підприємств активно досліджується як українськими, так і іноземними науковцями. Наукові публікації Ревенко О. В., Ларіної Т. Ф., Іванової В. О. присвячені дослідженню того, як аграрні підприємства можуть формувати й утримувати конкурентні переваги в умовах сучасних викликів, зокрема глобалізації, нестабільності ринків та впливу цифрових технологій. У своїх роботах автори аналізують проблеми, що постають перед аграрним бізнесом у сучасному економічному середовищі, та підкреслюють значення цифровізації як ключового інструменту підвищення ефективності й конкурентоспроможності [1]. Наукові статті Тетяни Анатолівни Влащенко присвячені дослідженню чинників, що визначають конкурентоспроможність аграрних підприємств, та аналізу їхнього впливу на ефективність діяльності. У її роботі розглядається, як внутрішні та зовнішні фактори — від організації виробництва й управління ресурсами до інституційного середовища та ринкових умов — формують здатність підприємств витримувати конкуренцію [2]. Стаття Юр'єва В. В. присвячена дослідженню шляхів підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств через диверсифікацію їхньої діяльності. Автор систематизує чинники, які впливають на конкурентоспроможність продукції та підприємств, і пропонує диверсифікацію як ключовий інструмент для зменшення ризиків та забезпечення стабільності. Диверсифікація трактується як розширення видів діяльності, впровадження нових напрямів виробництва та послуг, що дозволяє підприємствам адаптуватися до змін ринку, підвищувати ефективність використання ресурсів та формувати стійкі конкурентні переваги. Особлива увага приділяється інноваційним формам диверсифікації, таким як створення кластерів, які об'єднують конкурентоспроможних учасників аграрного ринку [3]. Сітковська А. О., Полегенька М. А., Цой К. В. свої роботи присвячують дослідженню ролі конкурентних переваг у формуванні загальної конкурентоспроможності аграр-

ного підприємства. У них розкривається сутність поняття конкурентних переваг та їх значення для забезпечення стійкого розвитку аграрного бізнесу в умовах сучасних економічних викликів. Автори акцентують увагу на тому, що конкурентоспроможність підприємства не є статичною характеристикою, а формується завдяки постійному вдосконаленню виробничих процесів, управлінських рішень та використанню інноваційних підходів [4]. Незважаючи на вагомий внесок науковців у дослідження даної теми, проблематика формування конкурентних переваг у сільськогосподарських підприємствах залишається частково невирішеною, що актуалізує необхідність подальших наукових досліджень.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є визначення та обґрунтування стратегічних імперативів, що забезпечують формування й зміцнення конкурентних переваг аграрних підприємств у контексті трансформації глобальних продовольчих ринків. Постановка завдання полягає у дослідженні ключових чинників, які впливають на конкурентоспроможність аграрного сектору, аналізі сучасних тенденцій розвитку світових продовольчих ринків та окресленні можливостей інтеграції інноваційних технологій і інституційних механізмів у практику аграрного бізнесу. У межах дослідження передбачається розробка теоретико-методологічних підходів до оцінки стратегічних імперативів, визначення їхнього впливу на ефективність функціонування підприємств та формування рекомендацій щодо оптимізації управлінських і виробничих процесів. Цілі статті спрямовані на створення науково обґрунтованої основи для розробки практичних стратегій, які дозволять аграрним підприємствам адаптуватися до глобальних змін, підвищити свою конкурентоспроможність, забезпечити стійкий розвиток та інтеграцію у міжнародні ринки на засадах інноваційності, ефективності та екологічної відповідальності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Трансформаційні процеси глобального продовольчого ринку суттєво впливають на конкурентоспроможність аграрних підприємств, оскільки змінюють умови доступу до ринків, вимоги до продукції, логіку формування вартості та механізми взаємодії між учасниками ланцюгів постачання. Підвищення ролі стандартів простежуваності та безпечності трансформуює конкурентне середовище, оскільки покупці дедалі більше надають перевагу продукції з підтвердженням походження, контролем якості та високим рівнем прозорості. Аграрні підприємства, що запроваджують системи простежуваності, гармонізовані з міжнародними нормами, зміцнюють свій імідж надійних постачальників і отримують доступ до преміальних сегментів ринку, що суттєво підвищує їхні конкурентні позиції.

Інтеграція глобальних ринків і зростання конкуренції стимулюють аграрні підприємства підвищувати якість продукції, спеціалізуватися та переходити до виробництва товарів з більшою доданою вартістю. В умовах глобальної конкуренції перевагу отримують виробники, здатні впроваджувати інновації, удосконалювати

технологічні процеси та ефективно працювати з ринковими даними. Зміна споживчих уподобань у бік сталості, здорового харчування та екологічності розширює можливості для виробництва органічної, нішевої та диференційованої продукції. Це відкриває нові цінові сегменти й сприяє формуванню унікальних пропозицій, які менш залежні від масової конкуренції та цінової волатильності [5].

Зростання ролі партнерств і кооперацій формує нові моделі організації агробізнесу, у яких доступ до інновацій, технологій, інвестицій і ринкової інформації забезпечується через спільні проєкти, інтеграцію в ланцюги вартості та кооперативні структури. Така взаємодія посилює можливості масштабування, підвищує інвестиційну привабливість і зміцнює довгострокову конкурентоспроможність аграрних підприємств. Зростання технологічної інтенсивності та цифровізації створює нову виробничу парадигму, у якій ефективність визначається здатністю підприємства використовувати точне землеробство, автоматизацію процесів, дистанційний моніторинг та цифрову аналітику. Це не лише підвищує продуктивність і зменшує витрати, а й дозволяє формувати довгострокові технологічні конкурентні переваги, підвищувати стабільність виробництва й швидко реагувати на виробничі ризики (рис. 1).

Посилення екологічних та кліматичних вимог суттєво змінює правила доступу до міжнародних ринків. Високі стандарти сталості та вуглецеві вимоги стимулюють аграрні підприємства впроваджувати екологічні технології, контролювати якість ґрунтів, зменшувати викиди та підвищувати рівень біобезпеки. Це сприяє формуванню "зелених" конкурентних переваг і полегшує вихід на ринки з жорсткими екологічними нормами. Дотримання таких вимог підсилює репутаційний капітал і довіру споживачів, що стає фактором довгострокової конкурентоспроможності. Перебудова глобальних ланцюгів постачання під впливом геополітичних, логістичних і кліматичних факторів підвищує значення гнучкості підприємств. Аграрні виробники вимушені диверсифікувати канали збуту, розширювати партнерські мережі та адаптувати логістику для забезпечення стабільності поставок. Це посилює їхню стійкість до глобальних збоїв і зменшує залежність від окремих ринків, що безпосередньо впливає на конкурентну позицію (табл. 1) [6].

Волатильність світових цін на агропродукцію робить стратегічне планування, ризик-менеджмент і диверсифікацію асортименту ключовими інструментами забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств (рис. 2).

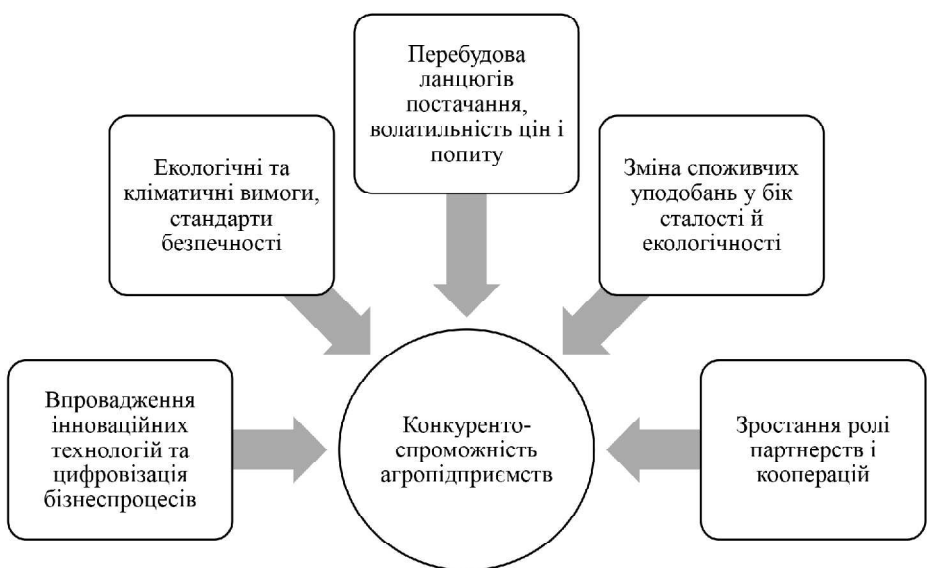

Рис. 1. Трансформаційні процеси глобального продовольчого ринку

Джерело: сформовано на основі [6].

Динаміка індексів світових цін на агропродукцію впродовж 2015—2024 років демонструє зміни, які суттєво трансформували умови функціонування аграрних підприємств. На початку періоду ринок був відносно стабільним: показники для м'яса (96,8%), молочних продуктів (87,1%), зернових (95,9%) і рослинних олій (89,9%) коливалися поблизу базового рівня, а відхилення були переважно незначними. Така стабільність збе-

Таблиця 1. Вплив трансформаційних процесів глобального продовольчого ринку на конкурентоспроможність аграрних підприємств

Трансформаційні процеси	Вплив на конкурентоспроможність аграрних підприємств
Впровадження інноваційних технологій та цифровізація бізнеспроцесів	Підвищення продуктивності, оптимізація витрат, можливість формувати технологічно орієнтовані конкурентні переваги та забезпечувати стабільність виробництва
Посилення екологічних та кліматичних вимог	Формування «зелених» переваг, доступ до експортних ринків із високими стандартами, покращення репутації та довіри споживачів
Перебудова глобальних ланцюгів постачання	Необхідність гнучкості та диверсифікації збуту, посилення логістичної стійкості та здатності швидко адаптуватися до змін маршрутів і ринкових умов
Волатильність світових цін і попиту на агропродукцію	Зростання значення стратегічного планування, ризик-менеджменту та диверсифікації продукції, що забезпечує стійкість до коливань
Підвищення ролі стандартів простежуваності та безпеки	Укріплення конкурентних позицій через відповідність міжнародним вимогам, зміцнення іміджу надійного виробника та можливість доступу до преміальних сегментів
Інтеграція глобальних ланцюгів постачання	Стимулювання інноваційності, спеціалізації, підвищення якості продукції та переходу до моделі доданої вартості
Зміна споживчих уподобань у бік сталості й екологічності	Розширення можливостей для виробництва нішевої, органічної та якісно диференційованої продукції
Зростання ролі партнерств і кооперацій	Розширення доступу до інновацій, інвестицій та ринків; підвищення інтегрованості в ланцюги вартості та зміцнення довгострокових конкурентних позицій

Джерело: сформовано на основі [6].

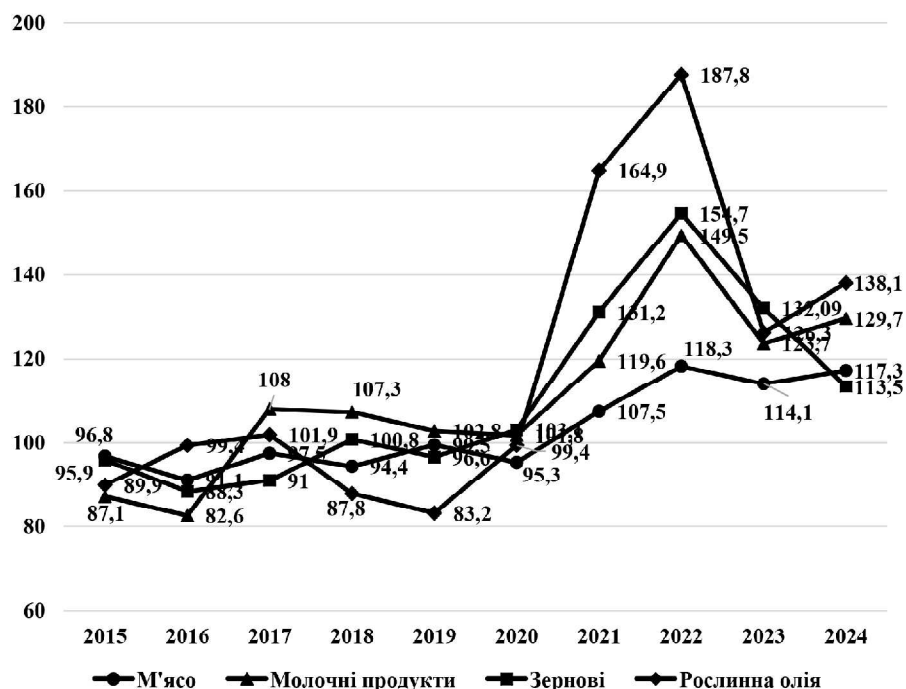

Рис. 2. Індекс цін на агропродукцію на глобальному продовольчому ринку протягом 2015–2024 років, %

Джерело: сформовано на основі [7].

рігалася до 2020 року, коли вплив пандемії, порушення логістичних ланцюгів і зростання витрат почали формувати нову хвилю цінової волатильності. Особливо різким виявився перехід до періоду 2021–2022 років, коли індекси для всіх груп агропродукції стрімко зросли, а найвищих значень досягли рослинні олії (164,9% у 2021 році та 187,8% у 2022 році), що сягнули історичних піків. Таке зростання було зумовлене дефіцитом сировини, перебоями в експорті, підвищеним попитом на біопаливо та геополітичними обмеженнями, що спровокували глобальний стрибок цін [7].

Подібна динаміка проявилася і на ринку зернових, де після багаторічної стабільності індекс різко піднявся у 2021 і 2022 роках до 131,2% і 154,7% відповідно на тлі логістичних збоїв, загострення міжнародної конкуренції та зростання собівартості виробництва. Молочні продукти та м'ясо реагували на ці глобальні виклики більш помірно, однак і вони продемонстрували істотне підвищення цін у період піку невизначеності. Починаючи з 2023 року ринки перейшли до фази часткової нормалізації: індекси почали знижуватися, хоча залишалися вищими за показники 2015–2019 років. Це свідчить про те, що глобальна продовольча система не повернулася до попередньої моделі стабільності, а перебуває у новій фазі структурної турбулентності [8, 12].

Такі зміни мають глибокий вплив на конкурентоспроможність аграрних підприємств. Період високих цін створив сприятливі умови для зростання доходів виробників, особливо тих, що орієнтовані на експорт високоліквідних культур. Це дало можливість модернізувати виробничі потужності, інвестувати у нові технології та посилити фінансові позиції. Однак подальше зниження цін у поєднанні зі зростанням витрат на ресурси сформувало додаткові ризики, особливо для підприємств із високою залежністю від зовнішніх ринків. Вола-

тильність стала ключовим викликом, який змушує виробників удосконалювати системи управління ризиками, диверсифікувати виробництво та посилювати гнучкість стратегічних рішень. Ті підприємства, які впроваджують інноваційні підходи, виявляються стійкішими до глобальних шоків. Значні коливання на ринках зернових та олій продемонстрували вразливість експортоорієнтованої моделі, що вилилося у посилення інтересу до розвитку внутрішньої переробки та створення продукції з більшою доданою вартістю. У підсумку аграрні підприємства, здатні адаптуватися до динамічного середовища, інтегрувати технології, розширювати виробничі можливості та зменшувати залежність від глобальних логістичних ризиків, мають суттєві переваги в умовах нової архітектури світового продовольчого ринку [9, 14].

Через посилення невизначеності, зміну структури світового попиту й активне проникнення технологій у всі ланки аграрного виробництва особливого значення на аграрних підприємствах набувають стратегічні імперативи формування конкурентних переваг. У цих умовах підприємства повинні орієнтуватися на поглиблену інтеграцію інноваційних технологій, адже цифрові рішення, точне землеробство, автоматизація та аналітика даних формують нову логіку конкурентоспроможності, дозволяючи оптимізувати виробничі ресурси, підвищувати ефективність землекористування та забезпечувати стабільність урожайності попри кліматичні ризики. Одночасно виникає потреба у зміцненні екологічної та кліматичної стійкості, оскільки міжнародні ринки дедалі більше орієнтуються на продукцію з низьким вуглецевим слідом, високими стандартами безпечності та підтвердженою простежуваністю, що спонукає підприємства впроваджувати стратегії сталого розвитку, раціонального використання природних ресурсів і адаптації до змін клімату [10].

Паралельно важливою умовою стає диверсифікація ринкових позицій та каналів збуту, адже у глобальній системі, що швидко змінюється через геополітичні зрушення та логістичні обмеження, здатність перерозподіляти обсяги експорту й освоювати нові ринки визначає рівень стійкості підприємства. Разом із цим зростає значення формування довготривалих партнерств і коопераційних моделей, оскільки доступ до інновацій, фінансових інструментів, сучасної техніки та ринкової інформації все частіше потребує спільного використання ресурсів, мережових рішень та участі в інтегрованих ланцюгах вартості (рис. 3).

На тлі структурних змін у продовольчих системах особливу роль відіграє підвищення гнучкості стратегічного управління, що дає змогу підприємствам оперативно перебудовувати виробничі програми, коригувати про-

дуктову спеціалізацію та реагувати на коливання глобального попиту. У сучасній конкуренції цінність створює не лише кількість виробленої продукції, а й здатність адаптувати бізнес-моделі до змінних умов ринку. Нарешті, фундаментальним стає посилення репутаційного капіталу та прозорості діяльності, адже споживачі, партнери та інвестори дедалі частіше орієнтуються на виробників, які демонструють відповідальність, відкритість і дотримання міжнародних стандартів. Сукупність цих імперативів формує основу стратегічної конкурентоспроможності аграрних підприємств у глобальному середовищі, що стрімко трансформується.

Таким чином, трансформація глобальних продовольчих ринків формує нові умови та виклики для аграрних підприємств, що потребує системного перегляду підходів до забезпечення їхньої конкурентоспроможності. Динамічні зміни цінової кон'юнктури, посилення міжнародної конкуренції, зростання логістичних ризиків і вплив технологічних зрушень доводять, що традиційні моделі розвитку вже не забезпечують стійких конкурентних позицій. У цьому контексті стратегічні імперативи набувають характеру багатовимірної концепції, орієнтованої на підвищення адаптивності, технологічної спроможності та інноваційного потенціалу аграрних підприємств. Аграрні підприємства, які спроможні комплексно реалізувати окреслені імперативи, здобувають можливість не лише мінімізувати негативний вплив глобальних шоків, а й ефективно використовувати трансформаційні процеси як джерело нових можливостей. Це забезпечує формування гнучкої, інноваційної та конкурентоспроможної моделі розвитку, здатної забезпечити стабільне функціонування у довгостроковій перспективі та сприяти зміцненню позицій на світових агропродовольчих ринках [13].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Стратегічні імперативи формування конкурентних переваг аграрних підприємств у контексті трансформації глобальних продовольчих ринків є ключовим чинником забезпечення їхньої стійкості та довгострокового розвитку. Поєднання інституційних механізмів підтримки та регулювання з технологічними інноваціями створює синергетичний ефект, який дозволяє підприємствам не лише адаптуватися до мінливих умов, але й активно використовувати нові можливості для розширення ринкових позицій. Важливим результатом є усвідомлення того, що конкурентні переваги у сучасному агробізнесі визначаються не лише продуктивністю чи якістю продукції, а й здатністю до інноваційного розвитку, інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості та відповідності принципам сталого розвитку.

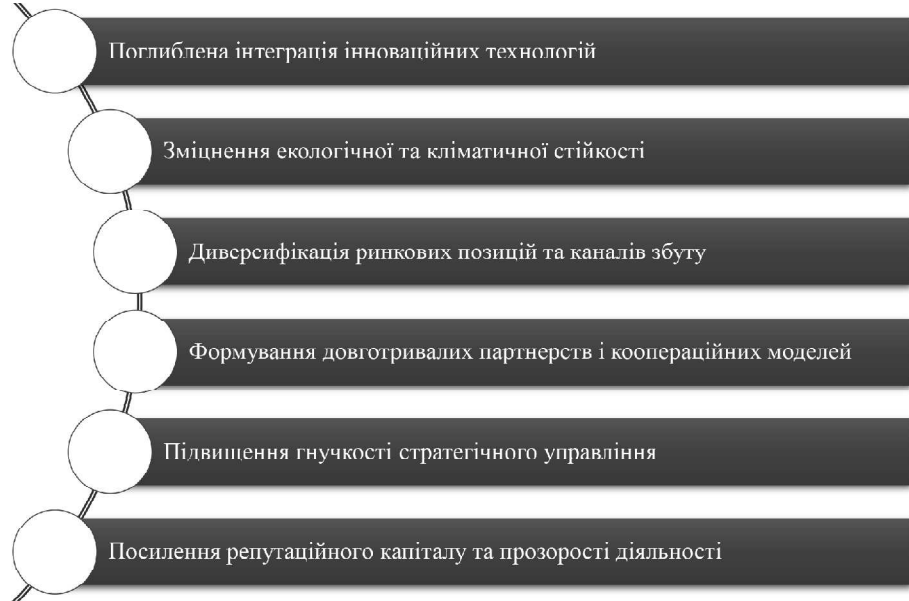

Рис. 3. Стратегічні імперативи формування конкурентних переваг аграрних підприємств

Джерело: сформовано на основі [11, 15].

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі полягають у поглибленому аналізі моделей стратегічної гнучкості аграрних підприємств, дослідженні впливу глобальних трендів, таких як цифровізація, екологізація виробництва та зміни клімату, на формування конкурентних переваг. Доцільним є також розроблення методик оцінки ефективності стратегічних імперативів та визначення оптимальних шляхів їх інтеграції у практику різних типів аграрних підприємств. Подальші дослідження мають бути спрямовані на створення практичних рекомендацій щодо формування стратегій розвитку, які забезпечать аграрним підприємствам здатність швидко реагувати на виклики, зміцнювати свої позиції на глобальних ринках та сприяти сталому економічному зростанню. Таким чином, окреслений напрям досліджень має значний науковий і практичний потенціал, що дозволяє розглядати його як пріоритетний у контексті сучасних трансформацій світової продовольчої системи.

Література:

1. Ревенко О. В., Ларіна Т. Ф., Іванова В. О. Розвиток конкурентних переваг аграрного підприємства: сучасні виклики та питання цифровізації. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2024. Том 9. № 3. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-4-11>.
2. Власенко Т. А. Краля В. Г. Драчевський М. С. Чинники формування конкурентоспроможності аграрних підприємств та оцінка їх впливу. Український журнал прикладної економіки. 2020. Том 5. № 4. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2020-4-14>.
3. Юр'єв В. В. Напрями забезпечення та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств через диверсифікацію їх діяльності. Ефективна економіка. 2022. № 1. DOI: 10.32702/2307-2105-2022.1.201.
4. Сітковська А. О., Полегенька М. А., Цой К. В. Конкурентні переваги як складові конкурентоспромож-

ності аграрного підприємства. Агросвіт. 2023. №22. DOI: 10.32702/2306-6792.2023.22.42.

5. Гончаренко О. В., Дідур К. М., Ткаченко М. С. Сучасні підходи до підвищення конкурентоспроможності підприємства для зміцнення продовольчої безпеки країни. Інвестиції: практика та досвід. 2024. №22. DOI: 10.32702/2306-6814.2024.22.71.

6. Костенко Ю. В. Вплив глобальних економічних тенденцій на конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія "Економіка і менеджмент". 2025. № 1 (101). DOI: <https://doi.org/10.32782/bsnau.2025.1.2>.

7. World Food Situation. FAO. URL: <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en>.

8. The State of Food and Agriculture 2022: Leveraging Technology for Sustainable Agriculture. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2022. FAO. URL: <https://www.fao.org/state-of-food-agriculture/2022/en/>

9. Вініченко І. І., Павленко О. С., Маховський Д. В. Вибір стратегій підвищення управління конкурентоздатністю підприємств. Агросвіт. 2020. №11. DOI: 10.32702/2306(6792.2020.11.20.

10. Smith J. Cooperative Models and Networked Agriculture: Strategies for Competitive Advantage. New York: Springer. 2020. 280 с.

11. Wang Y., Li H., Zhang X. Automated Systems in Precision Agriculture: Impacts on Yield and Cost Reduction. Beijing: China Agricultural University Press. 2021.

12. Hudym, K., & Khalatur, S. (2016). Systematisation and analysis of MNCs' models of conduct for entering the national agrarian markets. Economic Annals-XXI, 159 (5—6), 34—37. <https://doi.org/10.21003/ea.V159-07>

13. Khalatur, S.M. (2017). Important provisions for the development of agriculture of Ukraine. Baltic Journal of Economic Studies, 3 (2), 147—154. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-2-147-154>

14. Khalatur S., Trokhymets O., Karamushka O. (2020). Conceptual basis of tax policy formation in the globalization conditions. Baltic Journal of Economic Studies, 6 (2), 81—92. URL: <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/793>

15. Khalatur, S., Hrabchuk, O., Vodolazska, O., Babenko-Levada, V., Pavlenko, O. (2024). Financing the development of agricultural production in European countries: comparative analysis and experience for Ukraine. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 2 (55), 199—212. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4347> (дата звернення: 12.05.2025).

References:

1. Revenko, O.V., Larina, T.F. and Ivanova, V.O. (2024), "Development of competitive advantages of agricultural enterprises: modern challenges and digitalization issues", *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniki*, vol. 9, no. 3. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-4-11>.

2. Vlasenko, T.A., Kralia, V.H. and Drachevskyi, M.S. (2020), "Factors of formation of agricultural enterprises' competitiveness and assessment of their influence", *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*, vol. 5, no. 4. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2020-4-14>.

3. Yuriev, V.V. (2022), "Directions for ensuring and improving the competitiveness of agricultural enterprises through diversification", *Efektivna ekonomika*, vol. 1. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.1.201>.

4. Sitkovska, A.O., Polehenka, M.A. and Tsoi, K.V. (2023), "Competitive advantages as components of agricultural enterprise competitiveness", *Ahrosvit*, vol. 22. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2023.22.42>.

5. Honcharenko, O.V., Didur, K.M. and Tkachenko, M.S. (2024), "Modern approaches to improving enterprise competitiveness to strengthen national food security", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 22. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.22.71>.

6. Kostenko, Yu.V. (2025), "Impact of global economic trends on the competitiveness of agricultural enterprises", *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarynoho universytetu. Seriya 'Ekonomika i menedzhment'*, vol. 1 (101). <https://doi.org/10.32782/bsnau.2025.1.2>.

7. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) (2024), "World Food Situation", available at: <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en> (Accessed 07 December 2025).

8. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) (2022), *The State of Food and Agriculture 2022: Leveraging Technology for Sustainable Agriculture*, FAO, Rome, available at: <https://www.fao.org/state-of-food-agriculture/2022/en/> (Accessed 04 December 2025).

9. Vinichenko, I.I., Pavlenko, O.S. and Makhovskiy, D.V. (2020), "Selecting strategies for managing enterprises' competitiveness", *Ahrosvit*, vol. 11. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.11.20>.

10. Smith, J. (2020), *Cooperative Models and Networked Agriculture: Strategies for Competitive Advantage*, Springer, New York, USA.

11. Wang, Y., Li, H. and Zhang, X. (2021), *Automated Systems in Precision Agriculture: Impacts on Yield and Cost Reduction*, China Agricultural University Press, Beijing.

12. Hudym, K. and Khalatur, S. (2016), "Systematisation and analysis of MNCs' models of conduct for entering the national agrarian markets", *Economic Annals-XXI*, vol. 159 (5—6), pp. 34—37. <https://doi.org/10.21003/ea.V159-07>

13. Khalatur, S.M. (2017), "Important provisions for the development of agriculture of Ukraine", *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 3 (2), pp. 147—154. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-2-147-154>.

14. Khalatur, S., Trokhymets O. and Karamushka, O. (2020), "Conceptual basis of tax policy formation in the globalization conditions", *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 6 (2), pp. 81—92, available at: <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/793> (Accessed 30 November 2025).

15. Khalatur, S., Hrabchuk, O., Vodolazska, O., Babenko-Levada, V. and Pavlenko, O. (2024), "Financing the development of agricultural production in European countries: comparative analysis and experience for Ukraine", *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 2 (55), pp. 199—212. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4347>

Стаття надійшла до редакції 08.12.2025 р.